

Svenska kyrkan och samiska trummor

Abstract

Den samiska trumman, tidigare ofta nedsättande benämnd "trolltrumma", var bland samerna i vardagslivet närmast en nödvändighet. Nåjden var den funktionär som bäst kunde den religiösa traditionen och som hade hand om relationen till den andliga världen. Hans rituella bruk av trumman sågs av kyrkan och samhället som gudsfientlig "trolldom". Även det vardagliga bruket av trumman – såsom att bestämma flyttningvägar och lämpliga fiskeställen eller avgöra familjeangelägenheter – ansågs av kyrkans företrädare innebära tillbedjan av djävulen. Den samiska religionen upplevdes också som ett hot mot den nationella enheten. Därför förbjöds innehav och bruk av trummor och alla kända trummor konfiskerades. Även den samiska sången, jojken, demoniserades. Ett motsvarande ingrepp mot kyrka och kristendom skulle vara att förbjuda och förstöra alla kyrkorglar och förbjuda psalmsång. Denna religions- och kulturkonflikt ligger på djupet kvar i nutiden och frågan är hur den skall kunna upplösas. Bruket av trumman har på sitt sätt kommit tillbaka inom kulturlivet. Kan den också få plats i kyrklig, kristen rit?

Den samiska trumman är en variant av det instrument som på många håll har använts för att i schamanistisk rit uppnå extas eller trance.¹ Bland samerna kom den också att användas som hjälpmedel för divination, att utröna makternas vilja. Till trumman hörde också ett flertal föremål. Den egentliga trumman – *gievrie*, *goabdes*, *kannus* – var byggd på en ram eller skål av trä med ett överspant renskinn. Till den hörde trumhammaren – *vietjere* – av renhorn, en eller flera visare – "groda", "arpa" – i varierande former, samt påhängda föremål av ben, horn och metall. Här nedan kommer jag att i mycket begränsad omfattning beröra trumman som artefakt.²

1 Se Hans Mebius, *Bisse: Studier i samisk religionshistoria* (Östersund 2003) s. 178–183, där schamanismbegreppet och frågan om "trancen" som kriterium diskuteras.

2 Ifråga om detta, se min bok: Rolf Christoffersson, *Med tre röster och tusende bilder: Om*

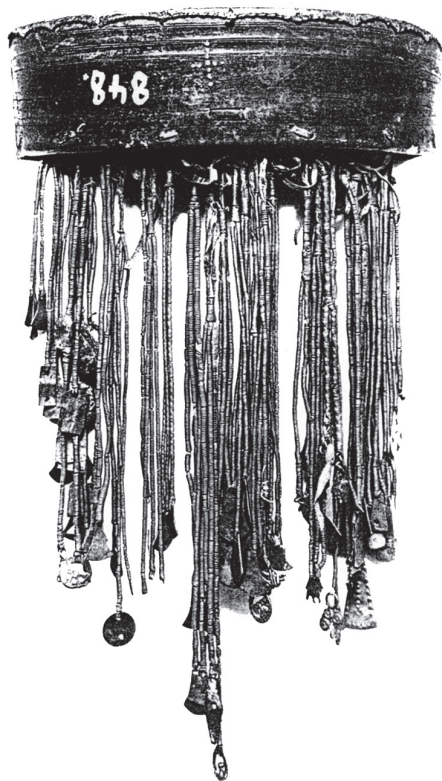

Fig. 1. Trumma 30 (sidovy) i Ernst Manker, *Die lappische Zaubertrommel: Eine ethnologische Monographie 1* (1938) s. 603.

I sin avhandling om religionsskiftet bland samerna drar Håkan Rydving slutsatsen att "[m]uch of the religious confrontation was centered on the drums".³ Missionären Thomas von Westen (1682–1727), sedd som "samernas apostel", skrev i ett brev till prästerskapet i Jämtland i mars 1723: "Mand maa forfærdes ofver de græsselige vildfarelser som har gaaed i svang blandt finner og lapper hidintil og har icke magen hos

den samiska trumman (Uppsala 2010).

³ Håkan Rydving, *The end of drum-time: Religious change among the Lule Sami 1670s–1740s* (Uppsala 1993) s. 63.

mange hedninger.”⁴ Efter en uppräknning av samiska gudanamn med mera, uppger han att samer själva har medgivit att det egentligen är djävulen själv de följer och att ”kobda”, trumman, finns överallt och att man med hjälp av den och andra föremål bedriver ”trolldom”. Svenska samer har, skriver han, vid vistelser i Norge manat samer där att hellre ”miste sit hoved end qvitere deres Kobda”.⁵ May-Lisbeth Myrhaug skriver att de kristna missionärerna ansåg sig ha skäl att omhändertaga samernas trummor eftersom de tidigt insåg deras betydelse i samisk religionsutövning och representerade ”kjernen av ’samisk hedenskap’” och av samerna förstods som ett bålverk till försvar av den egna tron och kulturen.⁶

Frågan är här trummans roll i mötet mellan den samiska kulturen och religionen och den kyrkostatliga kristendomen. De två parterna fruktade varandra. Prästerna, liksom andra myndigheter och folk i gemen trodde på samernas, i synnerhet nåjdernas, magiska och farliga förmågor, kategoriserade som ”trolldom”. Samerna, å sin sida, tvingades konstatera att staten och kyrkan hade makt och förmåga att även djupast in i deras värld förbjuda samiska övertygelser och bruk, och att straffa, även döda, den som höll fast vid det gamla. I Sverige finns ett säkert belagt genomfört dödsstraff. Den ”kunnige” 60-årige samens Lars Nillson hade använt sin trumma i ett försök att återuppliva sin i en brunn drunknade sonson till livet. Han avrättades 1693.

Jag vill här först beröra frågan om hur samerna uppfattade och använde sin trumma. Därefter diskuterar jag kyrkans och det skandinaviska samhällets försök att förstå samernas bruk och förståelse av den och dess religiösa betydelse. Den tredje och kanske viktigaste frågan blir hur mötet mellan uppfattningar och bruk utvecklades. Vilken roll har trumman och dess bruk spelat i konflikten mellan kyrkan och de samiskt troende?

Under historiens gång utvecklades uppfattningen att den samiska

4 Thomas von Westen, ”Thomas von Westens bref till prästerskapet i Jämtland etc. den 11 mars 1723”, i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [1723] 1910) s. 1.

5 von Westen ([1723] 1910) s. 4.

6 May-Lisbeth Myrhaug, ”Trommen som et hellig manifestasjon”, i *Den samiska trumman i historisk tid och nutid: Rapport från seminarium vid Ajtte, svenskt fjäll- och samemuseum 15–16 juni 1999* (Jokkmokk 2000) s. 37.

tron var en över hela det samiska området i stort sett sammanhållen föreställningsvärld, med en bestämd gudavärld, rituella former och tydliga traditionsförmedlare, nåjderna. I denna strävan att beskriva den samiska religionen som en enhet har man bland annat ansett att de bilder som rikligen förekommer på samiska trummor skall ses som ett slags beskrivning av samisk tro. Jens Kildal skrev: ”Runbomme [spåtrumman] er dievelens bibel”.⁷ Men trummans bilder kan inte läsas som text. Eftersom så få av trummornas bildfält förklarats eller tolkats av dem som ägde dem, eller av andra samer, saknar vi idag i stort autentisk information om vad bilderna föreställer.

De två visade trumskinnen antyder genom skillnaderna i bildformer, antal bilder och deras placering på trumskinet, spännvidden i tolkningsfrågan.

På det bevarade sjuttioalet trummor finns cirka 3 100 mer eller mindre tydbara bilder. Ernst Manker, intendent på Nordiska Museet och under lång tid ansvarig för museets samiska material och trägen utforskare av samisk kultur, genomförde en mycket noggrann beskrivning av alla då kända bevarade trummor. Bland annat kalkerade han samtliga bevarade trumskinn.⁸ En del trummor har använts så flitigt att bilder som kan antas ha funnits tecknade på trumskinet nöts bort och inte längre syns. I några fall är skinet så skadat av uppvärmning att eventuella bilder inte längre kan urskiljas. Genom att värma trumskinet mot elden torkades det så att dess spänning förbättrades. På så sätt blev ljudet tydligare och visaren rörde sig sannolikt också bättre.

Manker ansåg att den samiska trummans bilder var placerade i en i de flesta fall bestämd ordning, i en spiral från centrum och utåt mot trumskinnets kant. Han numrerade bilderna utifrån denna tänkta ordning.⁹ I några fall anger han nummer för bilder som saknas. Man skulle så att säga kunna räta ut spiralen och alltså få bilderna ordnade linjärt som i skrift och på så sätt kunna utläsa någon information. Men hittills har det inte varit möjligt att genom sådana försök läsa ut något

⁷ Jens Kildal, ”Ur Jens Kildals Appendix till hans verk ’Afguderiets Dempelse’”, i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [1730-t] 1910) s. 89.

⁸ Ernst Manker, *Die lappische Zaubertrommel: Eine ethnologische Monographie 1-2* (Stockholm 1938-1950).

⁹ Se Christoffersson (2010) 190f.

meddelande ur dem. Mankers förslag om en regelbunden placering av bilderna håller tämligen väl beträffande de sydsamiska ramtrummorna, men sämre ifråga om de nordliga skåltrummorna.

På trummans bilder kan man känna igen olika djur, vad som kan antas föreställa stjärnbilder, berg, sjöar, skogar, offerplatser, kåtor, stenstoder (sejtar) och så vidare. Men vad bilderna egentligen föreställer är osäkert. Det finns alltså inte någon bevarad ursprunglig berättelse eller text utom i ett par fall som berättar vad bilderna föreställer. De så kallade källskrifter som finns är alla sekundära och starkt inbördes beroende¹⁰ men bygger på hur man uppfattat det man fick olika samer att berätta. En bild som tycks föreställa en älg skulle kunna avse älgen som fysiskt djur, som jaktbyte, som symbol för en astral föreställning, stjärnbilden himmelsälgen, eller nåjdens mytologiska riddjur eller annat. En bild kan åsyfta en gud, en bestämd historia, en händelse eller berättelse, en föreställning, en myt, en viss plats etcetera, eller flera av dessa innebörder, kanske beroende på vilken fråga eller vilket förhållande som var aktuellt då en trumma skulle användas. Håkan Rydving menar att:

As silent, non-written sources drums are impossible to interpret and use without the support of written source material. Depending on how the written sources are evaluated, what analogies they employ etc., the significance of the drum and the drum figures in studies of Sami religion varies.¹¹

Ett av trumbildernas stora värden är, anser jag, det konstnärliga, där ofta en sublim iakttagelse och gestaltning av olika objekt lyser fram. Religionshistoriskt ligger detta dock på ytplanet eftersom vi alltså inte vet om en igenkännbar bild av exempelvis ett visst djur avsåg att illustrera djuret. Det kan även vara svårt att vara säker på vilket djur en bild föreställer. Rolf Kjellström har exempelvis hävdad att några bilder som Ernst Manker och andra tolkat som föreställande björnar bör tolkas som boskap.¹²

¹⁰ Se illustration i Håkan Rydving, *Samisk religionshistoria: Några källkritiska problem* (Uppsala 1995) s. 53.

¹¹ Håkan Rydving, *Tracing Sami traditions: In search of the indigenous religion among the Western Sami during the 17th and 18th centuries* (Oslo 2010) s. 39.

¹² Rolf Kjellström, "Traditional Saami hunting in relation to drum motifs of animals and hunting", i Tore Ahlbäck & Jan Bergman (red.), *The Saami shaman drum: Based on papers read at the symposium on the Saami shaman drum held at Åbo, Finland, on the 19th-20th of August 1988* (Stockholm & Åbo 1991) s. 121f.

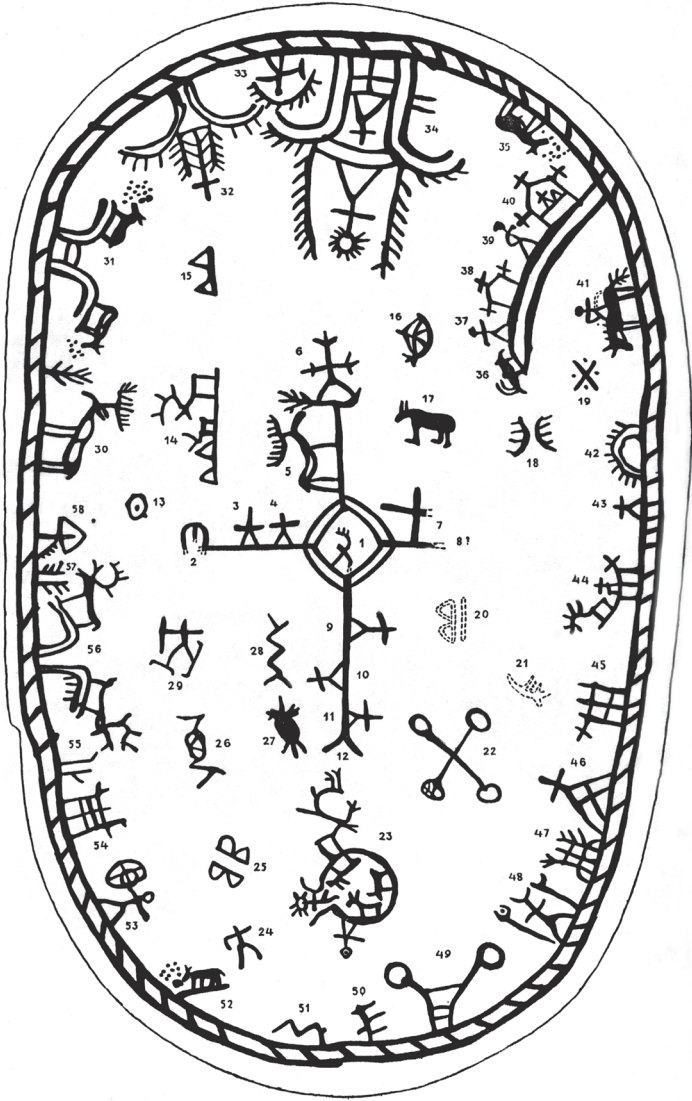

Fig. 2. Trumma 31 i Ernst Manker, *Die lappische Zaubertrommel: Eine ethnologische Monographie* 2 (1950) s. 316.

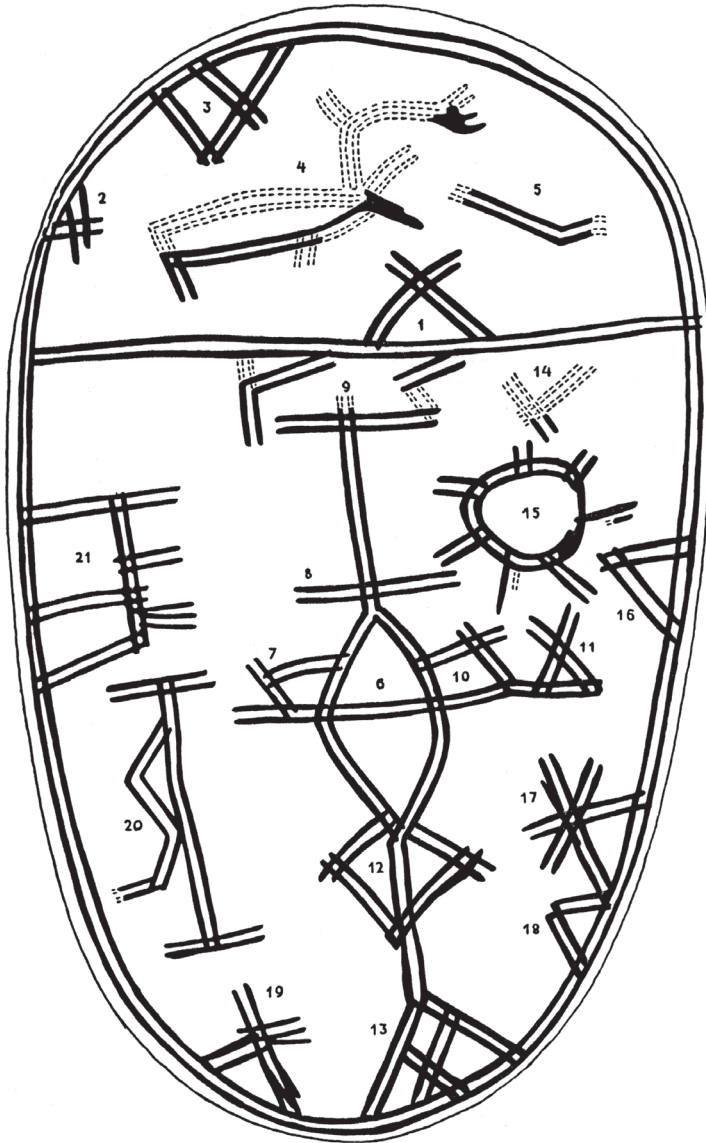

Fig. 3. Trumma 48 i Manker (1950) s. 379.

Tydligt är att trumman hade en mångfacetterad funktion i det samiska samhället. Den innebar en samtida närvaro av det heliga eller gudomliga. Den var ett religiöst invigt rituellt hjälpmedel, ett fönster till nuets annars dolda insida. I nåjdens bruk öppnade den en dörr till tillvarons dolda rum och det direkta mötet med makterna, gudar, anfäder och mytiska djur.

Den äldsta beskrivningen av en samisk trumma finns i ett handskrivet dokument benämnt *Historia Norvegiae*.¹³ Dokumentet återfanns i Skottland 1849. Författaren är okänd, men det anses vara skrivet under sent 1100-tal på Orkneyöarna och har kallats *The Scottish History*.¹⁴ Huvuddelen berättar om de tidiga norska kungarna. Ett avsnitt av texten har rubriken ”Finnerne” och berättar om samer som använder en trumma under ingrepp i en händelse där en värdshusvärdinna plötsligt avlider. Trumman beskrivs som liknande ett såll. Den är ”fylld med” bilder. Där avbildas, berättas det, valar, behornade renar, skidor och en båt med åror. Någon bild av denna trumma finns inte och den är, så vitt vi vet, inte bevarad. Trummans ljud beskrivs onomatopoetiskt med uttrycket *taratantarorum*. Dessa samer tycks ha varit där i något handelsärende och förde med sig sin trumma på färden över havet. Vi får inte veta varför de medförde den men att den användes rituellt för att besvara frågan om värdshusvärdinnans död.

Trumman var ett i vardagslivet viktigt hjälpmedel. Den hjälpte genom sina signaler samerna att bestämma sig för, till exempel, vilket agerande eller vilken flyttningssväg som var bäst.¹⁵ Den andliga religiösa verkligheten var integrerad i vardagslivet. Trumman gav svar på frågor och råd och hjälp vid sjukdom eller olycka. Samerna hade under generationer använt sin trumma som ett för livet nödvändigt redskap. Genom det påtvingade religionsskiftet berövades de det verktyg man haft för att utöva sin näring utan att få någon ny, för deras praktiska liv möjlig orienteringshjälp.

13 Den senaste utgåvan av texten är Inger Ekrem & Lars Boje Mortensen (red.), *Historia Norvegiae*, [Övers. av] Peter Fisher (Köpenhamn 2006). Trumman beskrivs på s. 58 (latinsk text) och i engelsk översättning, s 59.

14 Information om manuskriptets tillkomst, upptäckt, innehåll och tolkning etc. finns i Lars Boje Mortensen, ”Introduction”, i Inger Ekrem & Lars Boje Mortensen (red.), *Historia Norvegiae*, [Övers. av] Peter Fisher (Köpenhamn 2006) s. 8ff.

15 Daniel Lindmark, ”När samerna ville använda trumman som kompass: Om samiskt motstånd mot kolonialismen”, *Saga och sed: Kungl. Gustav Adolfs akademis årsbok* 2010 (Uppsala 2010) s. 95–103.

Det fanns samer som hävdade att deras bruk av trumma inte stod i konflikt med kristen tro utan handlade om praktiskt vardagligt samiskt liv. Olaus Graan berättar i ett tillägg till sin relation (1672) att han låtit sig informera om trumman. Han karakteriserar den som ”ett oväsende” till vilket samerna är

så *inclinerade*, att ock någre af them som gott i Skolan ock warit wäl öfwade i sin Christendom, sådan de kommit tillbaka till sina igen ock med them begynt at öfwa det wanliga Lapplefwarne, äro blefne ock intagne af denne skadelige synden. Serdeles är Olof Swänsson i Wapsten kunnoger, som för någre År hos höga Öfverheten fördristade sig att inkomma med en ursäkt för Lapparna, det de intz stort mente med sine Trummor, utan att de wore dem som en Compass i wille skogarna, han har ey allenast gått i Umeå skola utan ock i Hemösandz, ock är nu intz bättre än de andre. Orsakerne till ett så grofft wäsende, är att tilskrifwa 1. deras optuktelse ifrån barndomen, hwilken mera förmår än någon almän underwijsning.¹⁶

Håkan Rydving skriver att

The main problem for the Church authorities was not how to persuade the Sami to believe in Christian dogmas, or at least, how to make them learn and repeat those dogmas by rote, nor how to get them to perform certain rites in the churches; it was rather, how to make the Sami abandon their indigenous religious customs. From the end of the seventeenth century, an intense period of propaganda and coercion began with the aim of forcing the Sami to abandon the non-Christian elements in their religion. Special attention was accordingly paid to the drum.¹⁷

Som kristen skulle man inte när det gällde religionen längre tänka, känna och handla som samer brukat. Missionen blev tvång, ett fysiskt eller psykiskt övergrepp. Det förekom att präster ”handgripligen agade även äldre samer då de visade sig motsträviga”.¹⁸ Om prosten Zakarias Forbus berättades att ”när lapparne ej förmått att utur minnet uppre-

16 Olaus Graan, ”Relation eller en fulkomblig beskrifning om lapparnas ursprung så wähl som om heela dheras lefwernes förhållande”, i *Berättelser om samerna i 1600-talets Sverige: faksimileutgåva av de s.k. prästrelationerna m.m. först publicerade av K. B. Wiklund 1897–1909* (Umeå [1672] 1983) s. 82.

17 Rydving (2010) s. 40.

18 Elof Haller, *Svenska kyrkans mission i Lappmarken under frihetstiden* (Stockholm 1896) s. 77.

petera ett visst antal af konung Davids psalmer, har han dem, unga och gamla, som andra skolebarn med produkter af käppar handterat”.¹⁹

Trummans ljud stod enligt samisk uppfattning för närvaro och trygghet och gav, likt elden, värme och skydd. Trummans ljud signalerade att samisk tro fortlevde trots bekännelsen till kristen tro ansåg fältprosten C. O. Gravallius 1843 vid en diskussion i Stockholm. Han ansåg att ”[o]m än Trolltrumman i sednare tid tystnat, så skräller ännu Spåtrumman här ock der i Lappska fjellen”, vilket bestämt bemöttes av Lars Levi Læstadius.²⁰

Det fanns två slags bruk av trumman. Dels *spåtrumman*, som framför allt användes av nåjden i den religiösa riten, dels *våntrumman*, som brukades av vanliga husfäder främst i frågor som gällde det vardagliga livet. I båda fallen sågs trumman som ett heligt föremål som måste hanteras vördnadsfullt. Den förvarades i en ”väska”, i några fall av lomskinn, och placerades i kåtan i det heliga området vid den bakre dörren. Under färd låg den i den sista ackjan för att ingen skulle korsa dess väg. I några fall betonas att trumman inte fick vidröras av kvinnor. Men det tycks också ha förekommit någon kvinnlig nåjd som också hade trumma.²¹ Trumman var i hög grad ett identitetsskapande och för samer nödvändigt föremål.

Den samiska trumman måste ses också som ett musikinstrument. Musik är en väsentlig identitetsfaktor.²² I vissa rituella sammanhang ackompanjerade den sång i två röstlagen, berättas det. Männen sjöng med en högre ton och kvinnorna med en lägre. Vid nåjdmässans trummande sjöng nåjden och alla närvarande män och kvinnor. Bland de av Karl Tirén på fonograf inspelade jojkarna finns en ”trolltrummans invigningssång”.²³ Trummans ljud är flerfaldigt. Trumskinnets dova vibrationer kompletteras av rassel från visaren och klingande högfrekventa toner från de vidhängda föremålen. Att den samiska musikkulturen var

19 Haller (1896) s. 77.

20 Lars Levi Læstadius, *Fragments i lappska mythologien* (Åbo 1997) s. 81.

21 Se Louise Bäckman & Åke Hultkrantz, *Studies in Lapp shamanism* (Stockholm 1978) s. 84f.; Sigrid Drake, *Västerbottenslapparna under förra hälften av 1800-talet: Etnografiska studier* (Umeå [1918] 1979) s. 361.

22 Christoffersson (2010) s. 125f.

23 Karl Tirén, *Die lappische Volksmusik* (Stockholm 1942) s. 97.

så annorlunda jämfört med vad som var normalt i kyrka och övrigt samhälle bidrog sannolikt till demoniseringen av den samiska trumman.

De flesta trummor konfiskerades, brändes, slogs sönder eller gömdes undan under slutet av 1600-talet och början av 1700-talet. Eftersom de kristna missionärerna förknippade den samiska trumman med ”troll-dom” var det förenat med risk för dödsstraff för samer att inneha eller använda en trumma. Sveriges lag 1734 sade i Missgierningsbalken, kap. 2:

Om Truldom och widskepelse, § 1; 'Hwar som brukar truldom och skadar annan til kropp eller egendom, och warder med fulla skäl thertil wunnen; miste lifwet. Får någor död ther af; tå skal man steglas och kona halshug-gas, och i båle brännas. Hafwer man låtit trulkarl thet giöra, eller hulpit til, att then gierning fullkomna; ware lag samma.'

Denna lagparagraf avskaffades 1779, men man kunde fortfarande fram till 1942 straffas för spådom, signeri och vidskepelse.²⁴

En och annan trumma behölls gömd, exempelvis Bindalstrumman och den från Velfjord.²⁵ Åsa Viridi Kroik berättar att ”Jonas Åhrén namnger [...] en person som haft sin trumma fram till år 1910”.²⁶ Ett bevis för trummans fortsatta bruk finns i berättelsen om de samer som i slutet av 1800-talet flyttade över Atlanten i båt till New York och därefter med järnväg och fotvandring fortsatte till Alaska. De skulle där, på amerikanskt initiativ, bygga upp en ny renskötsel. Vid en sådan transport medfördes mer än 500 renar och en tillräcklig mängd renlav för deras överlevnad. Bland dessa samer fanns en Per Mathisen Spein från Kautokeino som var nåjd. Han hade, *för att förmedla trygghet*, sin trumma med sig, berättas det. ”They were coming half way around the world and were afraid – and of course they needed such things to strengthen them”, skriver Faith Fjeld och Nathan Muus i sin skrift *The Sami reindeer people of Alaska* (2012). Man förmodar att denna trumma finns kvar någonstans i trakten.²⁷

24 Sven Liljeblad & Nils Granquist, ”Trolldom”, i *Svensk uppslagsbok* 29 (2:a uppl.) (Malmö 1954) sp. 952.

25 Christoffersson (2010) s. 196f.

26 Åsa Viridi Kroik, ”En rundvandring i det gamla och nya Frostviken”, i Åsa Viridi Kroik (red.), *Fordom då alla djur kunde tala: Samisk tro i förändring* (Stockholm 2001) s. 33.

27 Faith Fjeld & Nathan Muus, *The Sami reindeer people of Alaska: Stories and photos from the Reindeer Project* (Duluth 2012).

Trumman rådfrågades med hjälp av den för den samiska kulturen särpräglade trumpinnen, eller hammaren, och visaren. Visaren lades på trumskinnets och när man med hammaren slog på detta kom visaren i rörelse mellan de på trumskinnets tecknade bilderna. Den kunde plötsligt stanna och bli stående orörlig oavsett hur man fortsatte trummandet. En visare i form av en grenklyka kunde, berättas det, bli stående upprest. Missionärerna uppfattade dessa företeelser som utövande av magi, i något fall som lögnaktig manipulation. Hur visaren rörde sig, om den gick mot någon viss bild och stannade på något ställe, tolkades som svar på den ställda frågan. Den norske språkvetaren J.A. Friis (1821–1896) menade att nåjden ”styrde *arpa* genom att med sitt finger beröra trumskinnets undersida”.²⁸ Det ansågs att nåjden styrde visaren på sådant sätt att hans magiska förmåga åstadkom fysiska effekter i närmiljön eller på långt håll. Jag anser att divinationsbruket tvärtom uppstod på grund av att man fann att man inte kunde styra visaren. Den rörde sig i stället som av en egen vilja.

Med hjälp av en till formen kopierad trumma har jag undersökt hur trumskinnets vibrerar och vad som händer med olika utformade visare lagda på trumskinnets. Jag konstaterade då att vad som sagts om detta stämmer med hur min experimenttrumma med visare fungerar. Det är fråga om fysiska effekter. Det vibrerande trumskinnets delar in vibrationen i en serie övertoner med effekten att vissa punkter på skinnets blir stillastående medan andra vibrerar med varierande frekvens.²⁹ Vibrationerna kan inte ses med blotta ögat. Visaren kan vandra på trumskinnets på svårbegripliga sätt, göra höga hopp, sluta röra sig och stanna på någon punkt. Klykan kan bli stående upprest så som sågs i Forbus ”Rättelser och tillägg”.³⁰ Att medvetet styra visarens rörelser är så gott som omöjligt. Trumman avger ljud som kan ha inlärda effekter på vårt medvetande och till exempel bidra till att försätta oss i trance. Det är sådana effekter som samerna tolkade som svar på viktiga livsfrågor och som hjälp i vardagslivet.

De flesta missionärer och präster som i norra Skandinavien mötte det

²⁸ Jens A. Friis, *Lappisk mytologi: Eventyr og folkesagn* (Christiania 1871) s. 26.

²⁹ Se Christofferesson (2010) s. 225–247.

³⁰ Henric Forbus, ”Rättelser och tillägg till Forbus berättelse af år 1727”, i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [1727] 1910a) s. 66.

samiska folket skulle nog ha instämt i vad Jakob Fellman sade i förordet till skriften *Anteckningar under min vistelse i Lappmarken* (1827): "Förf:s hjärta har alltid klappat varmt för detta folk."³¹ Många präster försvarade samerna mot olika anklagelser, men ifråga om trumman, dess bruk och föreställningarna kring den fanns ingen acceptans. Givetvis kan man idag ifrågasätta möjligheten att trumman kunde utvisa eller påverka okända eller faktiska förhållanden i naturen eller på avlägsna orter. Men den dåtida såväl samiska som kristna verklighetsuppfattningen medgav andra svar på frågan om vad som är möjligt. Föreställningen att det är möjligt för i varje fall vissa människor, att på magisk väg skada eller gynna andra är urgammal. I svensk lagstiftning var ända från landskapslagarnas tid utövande av "trolldom" straffbelagt. I ett cirkulär 1777 till rikets överdomstolar föreskrev Gustav III att "alla dödsdomar skulle undertecknas av honom personligen" vilket medförde en första inskränkning av användningen av dödsstraff, även om det fanns kvar i strafflagen.³² Dödsstraffet i fredstid avskaffades 1921, i krigstid 1972. I Norge upphävdes dödsstraffet för samisk trolldom 1726 efter initiativ av von Westen.³³

Hela tillvaron ansågs långt in i kristen tid besjälad och bebodd av oftast osynliga varelser. Ibland upplevde man sig möta avlidna som inte kommit till ro i graven. Världen kunde, trodde man, påverkas magiskt, på övernaturligt sätt, genom rituella handlingar, men hjälp av något föremål med magisk kraft eller genom särskilda magiska ord, trollformler eller besvärjelser. Vissa människor upplevdes besitta särskilda förmågor i dessa avseenden. De kunde uppleva sig kallade eller tvingade in i, eller drabbade av sådana uppgifter. Så var det för de samiska nåjderna liksom andra "kloka" som man kunde söka hjälp hos. Trumman kunde uppfattas likna de kraftladdade föremål som förekom hos andra botare.

Så gott som allt det textmaterial vi har om den samiska religiösa verklighetsförståelsen är återgivet utifrån den dåtida kristna begrepps-världen. När det gällde samisk tro och rituella bruk och seder ville man lära känna dessa framför allt för att kunna bekämpa dem. För att närma

³¹ Jacob Fellman, *Anteckningar under min vistelse i Lappmarken*: Första och andra året (Stockholm [1827] 1978) s. 169.

³² Hans Göran Frank, *Det barbariska straffet* (Stockholm 1997) s. 123.

³³ Se Adolf Steen, *Samenes kristning og Finnemisjonen til 1888* (Oslo 1954) s. 378.

sig en förståelse av ursprunglig samisk tro är det nödvändigt att försöka lägga undan den kristna förståelsens glasögon. Om detta råder idag stor samsyn. För de missionerande prästerna var detta otänkbart och knappast vare sig teoretiskt eller praktiskt möjligt. Ingen same kunde sedan senare delen av 1600-talet förevisa en trumma, än mindre spela på den, utan att riskera strängt straff. Redan innehavet var förbjudet. Ingen präst kunde utan att avbryta det hela närvara vid någon samisk rit utan att själv bli anklagad för hedendom. Någon deltagande observation var inte möjlig. Kyrkans och statsförvaltningens självbild var inte objektiv, vilket dess företrädare nog föreställde sig. Ibland är ”våra fönster så i behov av rengöring att vi snarare ser fönstren än världen därutanför” skriver Wilfred Cantwell Smith.³⁴

Det finns något enstaka försök till förståelse av samisk tro av personer som prästerna Pehr Högström (1714–1784)³⁵ och Lars Levi Laestadius (1800–1861)³⁶. Men detta präglar inte historieskrivningen om detta möte i stort. Jag försöker här att se på föreställningar och handlingar ur ett icke-kristet perspektiv. Med detta avser jag inte bara att den samiska tron skall ses i sin egen rätt utan att också de kristna föreställningarna bör avklädas sin religiösa laddning och för sin del betraktas så att säga utifrån. Det innebär att handlingar värderas utan hänsyn till religiösa motiveringar. Detta är naturligtvis inte alldeles enkelt och resultatet kan nog kritiseras. Min förhoppning är dock att religionsmötet på så sätt kan i någon mån ytterligare belysas. Bland vanliga enkla människor var nog de vardagliga föreställningarna om liv och verklighet ganska likartade även om levnadssätt och miljö varierade. Det är på den teologiska arenan, framför allt efter reformationen, som de avgörande motsättningarna uppenbaras.

Von Westen genomförde flera missionsresor bland de norska samerna och startade 1717 i Trondheim institutionen *Seminarium Scholasticum* vars syfte var en nationalisering av samerna, vilket innebar

³⁴ Wilfred Cantwell Smith, *The meaning and end of religion* (Minneapolis 1991) s. 193.

³⁵ Pehr Högström, *Beskrifning öfver de til Sweriges Krona lydande Lapmarker* (Umeå [1747] 1980).

³⁶ Juha Pentikäinen, ”Lars Levi Læstadius och trumman”, i *Den samiska trumman i historisk tid och nutid: Rapport från seminarium vid Ajtte, svenskt fjäll- och samemuseum 15–16 juni 1999* (Jokkmokk 2000) s. 39–60.

ett religionsskifte. Efter von Westens död lades seminariet ned. De framväxande enhetsstaterna ställde framför allt krav på religiös enhetlighet. Von Westen försökte i motsättning till andra dansk-norska kyrkoföreträdare att föra en dialog med samerna med avsikten att lära känna deras föreställningar och tro för att kunna argumentera bättre för den kristna tro han företrädde och på så sätt omvända samer. Von Westen upplevde att trumman fanns överallt och användes till att påkalla makter som han identifierade med djävulen.³⁷ Den spelade så stor roll i samisk identitet och rit att han förmådde så många som möjligt att till honom överlämna sina trummor. Ett hundratal av de ”omhändertagna” trummorna medfördes till Köpenhamn. Dessa trummor har inte återfunnits. Troligen brann de upp under Köpenhamns brand 1728. Också för von Westen var alltså en av lösningarna av religionsskiftesfrågan att beröva samerna dessa för dem så nödvändiga heliga ting.

I sitt brev till prästerskapet i Jämtland 1723 skriver von Westen att han funnit

at Svenske Lapper og finner ligger under det samme hedendom som vores, det har Jag alt for klare bevisser paa, og paa mange steder hos os ere de Svenske finner og Lapper langt sterkere udi folkynga (trolldom) end vores og ere vores Lappers og finners Skolemestere og anførere.³⁸

Von Westen efterlyser en ”allvorlig undersøgelse udi al Christelig sagtmodighed i de Svenske finners vederstyggeligheder.”³⁹ Han skriver i sitt brev att samerna förutom att de tillbad sina gudar också ”ærede dievelen self”, eftersom de medgav att några av de högre makter de trodde på, Fudno, Rauto, etcetera var ”detsamma som Satan eller Gammel Erik”.⁴⁰ Bland trummans bilder fanns alltså djävulen och de samiska ”avgudarna” (*Raedie*, *Vearalden ålmaj*, *Hovragaellies* etc.) målade. Den blev därför sedd som summan av samisk ”hedendom”.

Henric Forbus (1674–1737), kyrkoherde i Torneå och Limingo 1706–1725, skrev i mars 1727 till Kungl. Maj:t om den norska lapp-

37 von Westen ([1723] 1910) s. 2.

38 von Westen ([1723] 1910) s. 4.

39 von Westen ([1723] 1910) s. 4.

40 von Westen ([1723] 1910) s. 2.

missionen och lapparnas hedendom och ”om sådant wederstyggeligt wäsendes afskaffande i Dannemarck på lappska orter”.⁴¹ För att veta mer om den samiska tron hade han formulerat en lista med 72 frågor avsedda att ställas till samer. Dessa frågor gällde gudavärlden, religiöst beteende och allmänna och religiösa föreställningar. Några frågor gällde trumman, såsom

- 56 Har tu slagit på lapptrumman ellr låtit slå?
 57 Har ringen och baja rörtz?
 58 Hwart skola de röras och gå, när de spå lycka?
 59 Hwart tå när the spå Olycka?
 60 Är thet så skedt som ringen och baja wist?⁴²

Frågeserien avslutas i maktspråk och med följande frågor:

- 72 Kan tu spotta åth Radien, Rananeit, Rariet etc. och säya: Twy tig och förbannad ware tu fördömde afgud. Ångrar tu titt stygga afguderi, bedröfwat theröfwer af allo hierta, förkastar titt syndawesende, omwänder tig till den sanna, lefwande och allsmäcktige Guden, beder honom om nåd och förskoning, om tillgift och en nådig syndernas förlåtelse.⁴³

Forbus hade också en ”privat promemoria för ytterligare undersökning af lapparnes afguderi”, där det ifråga om trumman var angivet:

- 12 Lapptrumman till dess Figur är ey aldeles en Circel, ey heller Oval: Gudarna icke håller afsatte i sin ordning, ellr alle som wara böra och på lapptrumman finnas skola. Fråges fördenskull effter alt sådant, att man må få en ricktig och fullkomblig kundskap.
 13 Item hwad som mehra är wid lapptrumman att Observera.
 14 Hwarföre den sanna Guden är afsatt på lapptrumman och om ringen och baja föres till den Figuren.⁴⁴

41 Norge hörde då till Danmark. Citat är från ”Prosten Henrik Forbus’ skrifvelse till K. M:t den 29 mars 1727 med berättelse om den norska lappmissionen och lapparnas hedendom”, i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [1727] 1910b) s. 28.

42 Henrik Forbus, ”Forbus’ frågor till lapparna”, i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [före 1730] 1910c) s. 73.

43 Forbus ([före 1730] 1910c) s. 74.

44 Henric Forbus, ”Forbus’ privata promemoria för ytterligare undersökning af lapparnas afguderi”, i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [före 1730] 1910d) s. 44–45.

Forbus föreställning om trumman som religiöst, antikristligt, föremål kommer tydligast fram i hans besvärjelse av den:

O tu fördömde Trumma satans redskap och instrument, förbannade äro tina afmålade Gudar: förbannade tin ring och baja: förbannade tin hammar och trumkäpp: förbannad then som tienar tig med slag, och den som deraf sig betienar och låter slå ja alla de som samtyckia till sådant slag och spådom, och hafwa sin lust deraf. Hwart och ett slag som på tig skier, är och bliwfer dem ett satans slag i helfwete, ibland de fördömdas andar som dem skola slå pina och martera, att ingen bödell kan så plåga och handtära den, som i hans händer giwen är: intet Ormestyng gör sådant ve: ingen Scorpion med sitt bett sådant qwahl: ingen ting i werldene uptänkias till sådant straff, om man än hehla werdsens plågor förenade kunde, sosom de fördömdas pina och plåga i helfwetit är.⁴⁵

Forbus var lika övertygad om trummans magiska effekt som någon nåjd. Det är därför han förbannar den eller försöker sig på en besvärjelse av den. Jag antar att han tänkte sig att ett så tydligt fördömande skulle bidra till att bruket av den skulle minska. Han och hans kollegor lyckades i hög grad att neutralisera den, men det skedde främst genom att med våld beröva samerna deras trummor. Den ”kraftigt handhafda kyrkotukt” som Forbus med flera bedrev uppfattades, skriver Rurik Holm, som en medmänsklig nödvändighet för deras salighets skull.⁴⁶ Man kan undra vilken företeelse inom kristendom och kyrka som skulle kunna motsvara den samiska trumman och vad som hände den. Kanske kyrkorgeln och psalmsången. Hur skulle det ha varit om staten hade förbannat och förstört kyrkornas orglar och förbjudit psalmsång?

Trumman kom bland många samer ännu vid 1900-talets senare del att ses som uttryck för en övergiven tro, något som skandaliserade det samiska samhället. Louise Bäckman, same och professor i religionshistoria, har berättat att hon, då hon under sin forskning under 1900-talets senare del förde trumman på tal, möttes av vredgade reaktioner

45 Henric Forbus, ”Forbus’ jämförelser mellan lapparnas och de klassiska folkens gudar samt refutation af lapparnas afgudadyrkan”, i Edgar Reutersköld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [före 1730] 1910e) s. 87.

46 Rurik Holm, ”Den svenska missionen bland lapparne och dess möte med lapparnes religion”, *Kyrkohistorisk Årsskrift* (1919) s. 333.

från en del samer. Varje anknytning till dessa företeelser upplevdes som en skandalisering av det samiska, som en anklagelse om primitivitet, barbari och ockultism.⁴⁷

Än idag kallas den samiska trumman *trolltrumma*. Ernst Manker kallade den *Zaubertrommel* ('trolltrumma'). På bilder av trummor som säljs som turistminnen och i skyltfönster där man visar små kopior av trummor kallas den trolltrumma. Och när jag berättar att jag studerat den samiska trumman får jag nästan alltid frågan: "Trolltrumman?" Det är, anser jag, en pejorativ benämning som tillskriver den samiska kulturen negativa särdrag. De flesta andra samtida trodde också på djävulen och att trolldom var något verkligt. Henning Wijkmark skriver i sin *Svensk kyrkohistoria 1* (1928): "Trolltrumman har väl föga sammanhang med nordiskt fromhetsliv – om icke med gammal sed att låta lotten avgöra gudarnas vilja –; närmast har den hemortsrätt österut. Bland sibiriska stammar."⁴⁸ Trumman skall alltså, enligt Wijkmark, ses som ett i Norden främmande element.

I en inbjudan till en internordisk konferens i samiska kultur- och näringsfrågor i Jokkmokk 1953 kunde man läsa:

För att de skola kunna bevara sin kulturella egenart måste deras anpassning till den nya tiden bli av aktiv art. Med aktiv anpassning förstås att samerna ej ensidigt och kritiklöst anamma den moderna kulturen och kasta bort oersättliga värden i sin kultur, utan att de i sin nya situation anknyta till det samiska kulturarvet.

Här är det fråga om främst den materiella kulturen. Några samiska slöjdare tillverkar konstnärligt utomordentliga välgjorda trummor ofta prydda med figurer från de bevarade ursprungliga trummorna, men, vad jag förstår, inte avsedda som kultföremål. Vad gäller den ickemateriella kulturen kom ett intresse för den samiska sången, jojken och bruket av fåddnoflöjten – en enkel flöjt tillverkad av en stam av tvåårig kvanne – relativt snart. Med trumman förhöll det sig fortsatt proble-

47 Muntlig kommunikation med Louise Bäckman, 2010, vid slutseminarium för min avhandling, Uppsala.

48 Henning Wijkmark, *Svensk kyrkohistoria 1* (Stockholm 1928) s. 171. Intressant nog rubricerar Wijkmark sitt kapitel om den samiska tron "Drag ur lapparnas *fromhetsliv*" (min kursivering), s. 168.

Fig. 4. Bild på omslaget till *Daerpies Dierie*: Sydsamiskt kyrkblad 1 (2001). Efter en gudstjänst med jojk och trumma i Snåsa kyrka, Norge, på Samefolkets dag den 6 januari 2001. Foto: Sigrun Bakken.

matiskt. Inom den læstadianska väckelsen är trumman uppfattad som ett antikristet föremål och på de flesta håll tabuerad. Först i vår egen tid har trumljud på nytt fått plats i samisk musik, exempelvis hos Marie Boine och Sofia Jannok. Trumman tillåts nu att sjunga i den profana kulturen. Den tillåts även ljuda i kristna sammanhang, i varje fall i det sydsamiska området. Frode Fjellheims sydsamiska mässa, *Aejlies gaaltije*, är ett utomordentligt exempel på detta. Trummornas bildspråk

inspirerar ibland samisk kyrkokonst, som orgeln i Jukkasjärvi kyrka, utsmyskad av den samiska konstnären Lars Levi Sunna.⁴⁹

Kan det än idag anses att sametrumman till skillnad från orglar, fioler och gitarrer är präglad av magiska egenskaper? På sin tid var även fiolen betraktad som djävulens instrument. Fråga är om en avmytologisering av den samiska trumman och föreställningarna om den, så här långt efter dess rituella bruk, är möjlig eller önskvärd. Kanske skulle den, så som hänt med jojken, för den fromme samens idag kunna rymma och uttrycka ett religiöst sentiment och lovsjunga Gud med en kulturellt djup anknytning till dess bildvärld? Något sådant har faktiskt skett på sydsamiskt område. På samefolkets dag hölls gudstjänst med jojk och trumma i Snåsa kyrka den 6 januari 2001.

Källor och bearbetningar

Tryckta källor och bearbetningar

Bäckman, Louise & Åke Hultkrantz. *Studies in Lapp shamanism* (Stockholm 1978).

Christoffersson, Rolf. *Med tre röster och tusende bilder: Om den samiska trumman* (Uppsala 2010).

Drake, Sigrid. Västerbottenslapparna under förra hälften av 1800-talet: Etnografiska studier (Umeå [1918] 1979).

Ekrem, Inger & Lars Boje Mortensen (red.). *Historia Norge*, [Övers. av] Peter Fisher (Köpenhamn 2006).

Fellman, Jacob. *Anteckningar under min vistelse i Lappmarken*: Första och andra året (Stockholm [1827] 1978).

Fjeld, Faith & Muus, Nathan. *The Sami reindeer people of Alaska: Stories and photos from the Reindeer Project* (Duluth 2012).

Forbus, Henric. ”Rättelser och tillägg till Forbus berättelse af år 1727”, i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [1727] 1910a) s. 64–70.

Forbus, Henric. ”Prosten Henrik Forbus’ skrifvelse till K. M:t den 29 mars 1727 med berättelse om den norska lappmissionen och lapparnas hedendom”, i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [1727] 1910b) s. 28–41.

Forbus, Henric. ”Forbus’ frågor till lapparna”, i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [före 1730] 1910c) s. 71–75.

⁴⁹ Jfr Hans Mebius, ”Den återupprättade nåjden”, i Daniel Lindmark & Olle Sundström (red.), *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna: En vetenskaplig antologi* (Skellefteå 2016); samt Krister Stoor, ”Svenska kyrkan och jojken”, i Daniel Lindmark & Olle Sundström (red.), *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna: En vetenskaplig antologi* (Skellefteå 2016).

- Forbus, Henric. "Forbus' privata promemoria för ytterligare undersökning af lapparnas afguder", i Edgar Reutersköld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [före 1730] 1910d) s. 44-45.
- Forbus, Henric. "Forbus' jämförelser mellan lapparnas och de klassiska folkens gudar samt refutation af lapparnas afgudadyrkan", i Edgar Reutersköld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [före 1730] 1910e) s. 76-87.
- Frank, Hans Göran. *Det barbariska straffet* (Stockholm 1997).
- Friis, Jens A. *Lappisk mytologi: Eventyr og folkesagn* (Christiania 1871).
- Graan, Olaus. "Relation eller en fulkomblig beskrifning om lapparnas ursprung så wähl som om heela dheras lefwernes förhållande", i *Berättelser om samerna i 1600-talets Sverige: Faksimileutgåva av de s.k. prästrelationerna m.m. först publicerade av K. B. Wiklund 1897-1909* (Umeå [1672] 1983).
- Haller, Elof. *Svenska kyrkans mission i Lappmarken under frihetstiden* (Stockholm 1896).
- Holm, Rurik. "Den svenska missionen bland lapparne och dess möte med lapparnes religion", *Kyrkohistorisk Årsskrift* (1919) s. 315-336.
- Högström, Pehr. *Beskrifning öfwer de til Sweriges Krona lydande Lapmarker* (Umeå [1747] 1980).
- Kildal, Jens. "Ur Jens Kildals Appendix till hans verk 'Afguderiets Dempelse'", i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [1730-t] 1910) s. 88-98.
- Kjellström, Rolf. "Traditional Saami hunting in relation to drum motifs of animals and hunting", i Tore Ahlbäck & Jan Bergman (red.), *The Saami shaman drum: Based on papers read at the symposium on the Saami shaman drum held at Åbo, Finland, on the 19th-20th of August 1988* (Stockholm & Åbo 1991) s. 111-132.
- Kroik, Åsa Viridi. "En rundvandring i det gamla och nya Frostviken", i Åsa Viridi Kroik (red.), *Fordom då alla djur kunde tala: Samisk tro i förändring* (Stockholm 2001) s. 17-38.
- Læstadius, Lars Levi. *Fragmenter i lappska mytologien* (Åbo 1997).
- Liljeblad, Sven & Nils Granquist, "Trolldom", i *Svensk uppslagsbok* 29 (2:a uppl.) (Malmö 1954) sp. 951-952.
- Lindmark, Daniel. "När samerna ville använda trumman som kompass: Om samiskt motstånd mot kolonisationen", *Saga och sed: Kungl. Gustav Adolfs akademiens årsbok* 2010 (Uppsala 2010) s. 95-103.
- Manker, Ernst. *Die lappische Zaubertrommel: Eine ethnologische Monographie* 1-2 (Stockholm 1938-1950).
- Mebius, Hans. *Bisse: Studier i samisk religionshistoria* (Östersund 2003).
- Mebius, Hans. "Den återupprättade nåjden", i Daniel Lindmark & Olle Sundström (red.), *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna: En vetenskaplig antologi* (Skellefteå 2016).
- Mortensen, Lars Boje. "Introduction", i Inger Ekrem & Lars Boje Mortensen (red.), *Historia Norgeie*, [Övers. av] Peter Fisher (Köpenhamn 2006) s. 8-48.

- Myrhaug, May-Lisbeth. ”Trommen som et hellig manifestasjon”, i *Den samiska trumman i historisk tid och nutid: Rapport från seminarium vid Ájtte, svenskt fjäll- och samemuseum 15–16 juni 1999* (Jokkmokk 2000) s. 33–39.
- Pentikäinen, Juha. ”Lars Levi Læstadius och trumman”, i *Den samiska trumman i historisk tid och nutid: Rapport från seminarium vid Ájtte, svenskt fjäll- och same-museum 15–16 juni 1999* (Jokkmokk 2000) s. 39–60.
- Reuterskiöld, Edgar. *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm 1910).
- Rydving, Håkan. *The end of drum-time: Religious change among the Lule Sami 1670s–1740s* (Uppsala 1993).
- Rydving, Håkan. *Samisk religionshistoria: Några källkritiska problem* (Uppsala 1995).
- Rydving, Håkan. *Tracing Sami traditions: In search of the indigenous religion among the Western Sami during the 17th and 18th centuries* (Oslo 2010).
- Smith, Wilfred Cantwell. *The meaning and end of religion* (Minneapolis 1991).
- Steen, Adolf. *Samenes kristning og Finnemisjonen til 1888* (Oslo 1954).
- Stoor, Krister. ”Svenska kyrkan och jojken”, i Daniel Lindmark & Olle Sundström (red.), *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna: En vetenskaplig antologi* (Skellefteå 2016).
- Tirén, Karl. *Die lappische Volksmusik*. (Stockholm 1942).
- von Westen, Thomas. ”Thomas von Westens bref till prästerskapet i Jämtland etc. den 11 mars 1723”, i Edgar Reuterskiöld, *Källskrifter till lapparnas mytologi* (Stockholm [1723] 1910) s. 1–7.
- Wijkmark, Henning. *Svensk kyrkohistoria 1* (Stockholm 1928).

Rolf Christoffersson, f. 1935, pastor emeritus och teologie doktor. Christoffersson har pastorsutbildning vid Betelseminariet, Stockholm, och International Baptist Theological Seminary, Zürich, och har arbetat som pastor, ungdomskonsulent, huvudsakligen med vård och behandling av missbrukare samt personalutbildning inom nuvarande Hela Människan. Han har även engagemang i socialpolitik, invandrar- och flyktingarbete samt kyrkoekumenik. Hans disputerade 2010 på en doktorsavhandling i religionshistoria vid Uppsala universitet: *Med tre röster och tusende bilder: Om den samiska trumman*.
krolfua@gmail.com

Sammanfattningar på nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska

Ruota girku ja sámi rumbbut

Sámi rumbu, ovdal namuhuvvon badjelgeahččan láhkái ”ruollarumbun”, lei oalle dárbbaslaš sámiid árgabeaivvis. Noaidi lei doaimmaheaddji ja hálddahii oskkolaš árbevieruid buoremusat ja son bearráigeahčai oktavuoda vuoiŋŋalaš máilmmiin. Girku ja servodat ipmirdii su rumbogeavaheami ipmilvašálaš troallavuohtan. Maid árgabeaivválaš rumbogeavaheapmi – nugo mearridit johtolatgeainnuid ja vuogas guolástanbáikkiid dehe mearridit áššiin mat gusket veagaide – girku ovddasteaddjit oaivvildedje lei rohkadallat eahpeipmila. Sámi osku oaivvilduvvui maid uhkádussan našuvnnalaš oktavuhtii. Rumboomasteapmi ja daid geavaheapmi gildojuvvui ja visot dovddus rumbbut šadde válldi oapmin. Maid sámi lávlla, luohti, gehččojuvvui fastin. Sullasaš dahku girku ja risttalašvuoda vuostá livččii leat gieldit ja billistit visot girkoorgeliid ja gieldit veaisideami. Dát osku- ja kulturriidu lea čuvvon dálááigái ja jearaldat lea got dan čoavdá. Rumbogeavaheapmi lea ovtta láhkái ruovttoluotta kultureallimis. Sáhtta go oazžut saji maid girkolaš, risttalaš meanuin?

Översättning Miliana Baer

Svieriga girkko ja sáme goabddá

Sáme goabdes, ávdebut álu álbedá gáhtjodum ”skieddimgoabddán” lij sámij siegen árggabiejven vargga dárbbu. Noajdde lij viehkediddje gut buoremusat religijávnašj árbbedábijt máhtij ja giehtadaláj gasskavuodav vuoiŋŋalašj vārāldijn. Suv rituálalašj goabddá adnem girkkos ja sebrudagás vuojneđuváj návŋgāk jubmelvasjen skieddim. Árggabäyvvasaj goabddá adnem aj – náv gāk jādādagājt ja hiebalasj guollimsajijt mierredit jali duobbmit fuolkkeássijn – girkkoāvđástiddjijs aneđuváj riehtasa ráhkādallamin. Sáme jáhkkuđahka árvustalāđuváj aj nihtton rijkalasj avtalāgāsjuohtaj. Danen buorgođuváj goabddáj adnem ja adno ja vālddin gājka goabddājt majt diehtin. Sáme lāvla, juojgos aj bahás vuoiŋŋanissan dagāđuváj. Vuosstājvaste verruđahka girkkuj ja ristalasjuohtaj luluj árrot buorggot ja spedjat gājka girkkoarjilijt ja buorggot sálmmalāvllagav. Dát jáhk-

kudak- ja kulturvrrarijddo l ájn tjiegnalisán dálásjájge ja gatjálvis la gáktu máhttá tjoavdeduvvat. Goabddá adnem la ietjasláhkáj kultuvv-
raiellemín ruoptus boahtám. Máhttá gus aj sajev oadtjot girkkolasj,
ristalasj seremonidjan?

Översättning Barbro Lundholm

Svienske gærhcoe jñ saemien gievrieh

Dihthe saemien gievrie, aerebe laavsin goh ”trolltrumma”, saemiej
aarkebiejjine joekoen daerpies. Næjtie dihthe gie bööremes dam reli-
giovnen vuekiem meehti jñ gie bööremes faamoem utni gosse aaj-
moen veartanie govlehtalledh. Gosse næjtie meevri dellie gærhcoe
jñ siebriedahke disse vuartasjin goh nâajtome mij ovjupmeles jñ
næjtie lij vestiehkodtje. Aaj aarkebiejjien meevreme – gogkoe juh-
tedh jñ gusnie gualijes jaevrieh jallh guktie fuelhkesne dâemiedidh
dejstie gærhkoen âvtealmetijstie daase vööjnin goh doenehkem rohk-
elidh. Aaj vñehtin dihthe saemien religiovne nationale ektievoetese
aajhtoe. Dan âvteste bïedtehtovvi gievrieh eekedh jñ meevredh jñ
harrestallin gaajhkh gievrieh mejtie deejrin. Aaj saemien vuelie jñ
joejkeme bïedtehtovvin. Jis nemhtie gærhkoen jñ kristelesvoeten
vuestie dâemiedamme dellie gaajhkh gærhkoen orgelh jñ saalme-
laavlomh bïedtehtovveme.

Daate religiovne- jñ kultuvretsælloe ennje daan biejjesne aajmoj-
ne jñ tjuara gihtjedh guktie dâemiedidh jis dam loevenidh. Kultuv-
rejieliemisnie vihth aalkeme gievrïem provhkedh. Mejtie disse sijjie
gærhkosne, kristeles ritualese?

Översättning Sig-Britt Persson och Karin Rensberg-Ripa